

Södertörns högskola | Institutionen för livsvetenskaper
Kandidat 15 hp | Geografi | HT- terminen 2009

Geografi på gott och ont

– En studie om kriminella och polisens
användning av geografiska förutsättningar.

Av: Amir Srebrenikovic
Handledare: Bengt Windelhed

Sammanfattning

Undersökningen behandlar hur kriminella personer och polisen använder sig av geografiska förutsättningar i sina respektive verksamheter. Hur de först kartlägger objekt i sin omgivning för att sedan välja hur de ska agera. Kriminella personer och polisen undersöks för att visa hur aktörer, på olika sida om lagen, möter liknande geografiska förutsättningar fast upplever dem på olika sätt. Avslutningsvis återges deras inställning till att först kartlägga objekt i sin omgivning innan de agerar. Undersökningen skildrar hur aktörer subjektivt upplever objektiva föremål i sin omgivning på olika sätt, beroende på deras avsikter.

Kriminella personer planerar ett brott genom att först kartlägga sin omgivning. Det leder till att de sedan kan avgöra hur de ska agera på brottsplatsen. De beger sig till brottsplatsen en tid innan brottet ska utföras. På brottsplatsen undersöker de människors dagliga rutiner och hur objekt som exempelvis byggnader är placerade, för att kunna underlätta deras brott. De kriminella har angett vilken tid på dygnet ett brott är som mest gynnsamt för dem. Om de inte kan utföra ett brott under en särskild tid ökar risken för att gripas. Objekt i en omgivning kan skapa tillfällen och försvåra för kriminella att genomföra brott. Deras erfarenhet bidrar till att hitta tillfällen som lämpar sig för brott i en omgivning. Svårigheter anser de vara andra människor som befinner sig på en brottsplats och väderförhållanden.

I polisens arbete kartläggs objekt i omgivningen utförligt, eftersom de inte vill riskera att skada andra poliser, misstänkta eller allmänheten, när de ska agera i arbetet. På en brottsplats försöker de säkra bevismaterial beroende på brottsplatsens förutsättningar. Polisen vill göra ett gripande på säkrast möjliga sätt, i annat fall kan en polisaktion komma att avbrytas. Det kan handla om att gripa en misstänkt under en särskild tid på dygnet. Under ett spaningsarbete ska enskilda poliser själva kartlägga sin omgivning och avgöra hur en förflyttning ska ske. Polisspanare måste ständigt förnya och omvärdera sin omgivning. Både polisen och kriminella anser att de inte kan utföra respektive arbete utan att först ta hänsyn åt de objekt som finns i en omgivning. De resonerar om varandras agerande och uppfattar liknande objekt i omgivningen. Dessa upplever de sedan på olika sätt, till följd av deras avsikter i arbetet.

Nyckelord: Kriminella, polisen, geografiska förutsättningar, aktör & rummet

Innehållsförteckning

Sammanfattning

1 Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
2 Metod	7
2.1 <i>Källor</i>	8
2.1.1 Urval av intervjupersoner.....	8
2.1.2 Intervjuade kriminella personer.....	8
2.1.3 Intervjuade poliser.....	9
3 Teoretisk bakgrund	9
3.1 <i>Inledning</i>	9
3.1.1 Rum.....	10
3.1.2 Plats.....	11
3.1.3 Mental karta, Spatial crowding och Rutinaktivitetsteorin.....	11
3.1.4 Tid för att bekanta sig med rummet.....	12
3.1.5 Tidsgeografi.....	13
3.1.6 Tillämpning av teori i arbetet.....	13
3.2 <i>Geografiska förutsättningar</i>	14
4 Kunskapsbakgrund	14
4.1 <i>Analys av geografisk platskänsla</i>	14
4.2 <i>Space and Crime</i>	15
5 Geografi i huvudet på kriminella och polisen	16
5.1 <i>Inledning</i>	16
5.2 <i>Kriminellas användning av geografiska förutsättningar</i>	17
5.2.1 Kriminellas sätt att planera brott.....	17
5.2.2 Att utföra brott.....	20
5.2.3 Geografin som skapar tillfällena för kriminella.....	21
5.2.4 Geografin som försvårar för kriminella.....	24
5.3 <i>Polisens arbete i rummet</i>	26
5.3.1 Polisens arbete med en brottsplats.....	27
5.3.2 Polisens arbete med att gripa en misstänkt.....	28
5.3.3 Polisens spaningsarbete.....	30

<i>5.4 Betydelsen av geografiska förutsättningar för kriminella och polisen.....</i>	<i>32</i>
5.4.1 Kriminellas respekt för geografiska förutsättningar.....	32
5.4.2 Geografiska förutsättnings betydelse för polisens arbete.....	35
6 Analys.....	36
6.1 Inledning.....	36
6.2 Analys av det objektiva i rummet.....	36
6.3 Analys av det subjektiva i rummet.....	38
7 Slutsatser och diskussion.....	40
7.1 Slutsatser.....	40
7.2 Diskussion.....	41
Källförteckning.....	42

1 Inledning

Det är storslaget när en aktör, efter att ha resonerat och planerat sedan kan uppfylla sina ändamål i rummet.¹

Geografiämnet består av många olika inriktningar, men har mest uppmärksammats för dess kartografiinriktning. Geografi är också ett ekonomiskt, politiskt och samhällsvetenskapligt ämne. Geografiämnet har tidigare försökt undersöka världen med en positivistisk syn, att tolka världen som något lagbundet eller mätbart. På senare tid har geografin uppmärksammat aktörers subjektiva upplevelse och hur de förhåller sig till den objektiva världen. Aktörer är människor som agerar i en omgivning som är rummet. En aktör agerar och orienterar sig avsiktligt i ett rum² och tar bland annat hänsyn till tid.³ Ovanstående vill jag använda för att förstå hur kriminella personer och polisen tar hänsyn till geografiska förutsättningar i samband med brott. Geografiska förutsättningar är villkor som naturen och människan skapat med olika objekt. Det kan vara träd, byggnader eller människor som sedan upplevs subjektivt av aktören. Geografiska förutsättningar är ett problematiskt begrepp, eftersom det inte har en självklar betydelse. Därför kommer begreppet att förtydligas senare i arbetet, som har följande utgångspunkt.

1.1 Bakgrund

Under senare år har flera uppmärksammade brott utförts runt om i Sverige. Exempelvis rån som utförs mot banker och värdetransporter. Första halvåret år 2008 skedde totalt 27 bankrån och 23 värdetransportrån i Sverige.⁴ I media rapporteras vad som skett på en brottsplats vid ett brott. Det som nämns beskriver endast händelsen, exempelvis att maskerade män stormat en bank och att de sedan flytt från platsen. Det slutar med att polisen redogör för sin insats efter brottet.⁵ Det sker ingen information om hur de inblandade parterna resonerat för sina insatser.

De undersökningar som har gjorts om kriminalitet har främst redogjort för orsaken till att bli kriminell.⁶ Vid ett flertal brottsfall har individers förmåga att planera och genomföra

¹ Yi-Fu Tuan 1977 s 200

² Holt-Jensen 1999 s 146-147

³ http://www.ciss.org/classics/content/29_18/11-08 John Corbett skriver om Thorsten Hägerstrands: Time geography

⁴ http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=307&module_instance=21 15/11-08 Brottsförebyggande rådets hemsida

⁵ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article3533039.ab> Emma Gårdsäter 14/11-08

⁶ http://www.popcenter.org/library/CrimePrevention/Volume_04/Crime_Places_in_Crime_Theory.pdf John E. Eck s 5-7 16/11-08

brott varit tydlig. Värdetransportrån i Alby, är ett exempel på detta. Där sprängdes en värdetransportbil och tre bilar sattes i brand för att blockera trafiken.⁷ Rånerna var välorganiserat liksom det mot en värdedepå i Akalla, där rånarna stal omkring 25 miljoner kronor. Rånarna använde en hjullastare för att köra igenom grinden till värdedepån, för att sedan hota personal med automatvapen. När de åkte från platsen slängde de ut fotanglar på motorvägen. Det ledde till att bilar fick punktering och blockerade E4: an, något som försvårade polisens arbete.⁸ Användningen av en hjullastare och fotanglar tyder på en utförlig plan, att gärningsmännen tagit hänsyn till geografiska förutsättningar som funnits i området.

Efter att ett brott har skett kan polisen göra ett uttalande om att brottsplatsen och ett antal vägar spärrats av.⁹ Polisen redogör inte för hur de resonerar kring geografiska förutsättningar på en brottsplats, för att sedan kunna agera på ett kraftfullt sätt. Trots det förekommer det situationer i polisarbetet där aktioner måste planeras i förväg, exempelvis när en misstänkt ska gripas eller i samband med ett spaningsarbete.

Både de kriminella och polisen är aktörer som agerar i sin omgivning före eller efter ett brott. Här ska deras sätt att ta hänsyn till geografiska förutsättningar lyftas fram. Genom att fokusera på relationen mellan aktör och rummet blir det möjligt att klarlägga hur kriminella och polisen individuellt förbereder och agerar inför sina verksamheter.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är för det första att beskriva hur kriminella personer och polisen använder sig av geografiska förutsättningar när de ska utföra respektive utreda ett brott. För det andra att analysera detta för att få en bättre förståelse för kriminellas och polisens sätt att resonera och agera utifrån geografiska förutsättningar.

Frågeställningar

- På vilket sätt använder sig kriminella personer av geografiska förutsättningar när de planerar och sedan utför ett brott? Hur kan geografiska förutsättningar skapa tillfällen eller svårigheter för kriminellas brott?
- Hur använder sig polisen av geografiska förutsättningar när de arbetar med brottsplats, gripande eller spaningsarbete?

⁷ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article557632.ab> Johanna Mélen 14/11-08

⁸ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=735314> Tidningarnas telegrambyrå (TT) 19/11-08

⁹ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article561151.ab> Olof Jönsson 14/11-08

- Vilken betydelse har geografiska förutsättningar för kriminella personer och polisen i deras sätt att arbeta?

2 Metod

Empirin till undersökningen utgår från en kvalitativ ansats, där jag har som avsikt att fånga den intervjuades livsvärld. En forskningsintervju försöker förstå världen ur de intervjuades synvinkel.¹⁰ Det blir endast tillgängligt för mig när jag samtalar med intervjupersonerna och får tillgång till deras erfarenheter. En intervju ska vara ett strukturerat samtal som går utöver det vardagliga utbytet av åsikter.¹¹ Med en kvalitativ metod har jag som avsikt förvärva kunskap som kriminella och polisen har. Under intervjuerna använde jag mig av en diktafon, för att kunna fånga varje del av intervjuerna för att sedan transkribera dem.

Genom intervjuer kan jag ta reda på hur kriminella planerar inför ett brott och hur polisen koordinerar sina ingripanden. De kriminella personer som är relevanta för min undersökning planerar sina brott och begår inte brotten impulsivt. De brott som de kriminella personerna i uppsatsen har utfört är olika, men fortfarande subjektivt planerade efter geografiska förutsättningar som funnits på en brottsplats. De poliser som intervjuats har erfarenhet av att undersöka en brottsplats, planera aktioner som spaningsarbete och att gripa kriminella.

Ämnet för uppsatsen är känsligt och kan leda till rädsla för att tala öppet. De kriminella som jag intervjuade gick med på att bli inspelade om inspelningen raderades efter transkriptionen. De ville inte riskera att få sin röst igenkänd. Därför har jag försäkrat anonymitet för de kriminella som intervjuats, men en av dessa har valt att inte vara det. De poliser som jag intervjuat har inte begärt anonymitet, därför uppger jag deras namn och befattning.

2.1 Källor

2.1.1 Urval av intervjupersoner

Jag har intervjuat sex personer, fyra kriminella och två poliser. För att komma i kontakt med kriminella har jag använt mig av snöbollsurval. Det innebär att jag med hjälp av en intervjuperson kommit i kontakt med en annan person.¹² Jag har också haft kontaktat med organisationen *Kriminellas revansch i samhället* (KRIS) och fått möjligheten att intervju en

¹⁰ Kvale 1997 s 9.

¹¹ Kvale 1997 s 13.

¹² Flowerdew & Martin 2005 s 117

person hos dem. KRIS är en organisation som arbetar för att rehabilitera kriminella och missbrukare tillbaka till samhället.

Jag har valt att intervjua personer som antingen har varit kriminella eller som fortfarande är kriminella. Oberoende av deras status som kriminell och vilken typ av brott de begått anser jag att de kan belysa ämnet som behandlas i uppsatsen. Poliserna som intervjuades valdes efter deras kvalificerade kunskap om kriminalitet. En arbetar som kriminalkommissarie och den andre som spaningsledare. För att stärka relevansen som intervjupersonerna har till undersökningen vill jag kort presentera dem och beskriva deras koppling till kriminalitet.

2.1.2 Intervjuade kriminella personer

Arsen är 27 år och har varit kriminell i 7 av dessa år. Vid 19 års ålder började Arsen att begå brott som utpressning. Det utvecklades till grövre narkotikabrott och planering för större rån. För tillfället utför han inte brott och ämnar lägga av helt. Arsen har aldrig häktats för ett brott och är relevant för min undersökning eftersom han själv planerat och utfört brott.

Kristian är 30 år och har främst utfört rån. I tidig ålder började han sälja hasch, för att vid 17 års ålder börja utföra rån. Rån fortsatte han med tills han slutade med brott. Kristian har sammanlagt suttit inne i tio år och kom ut när han var 29 år. Idag jobbar Kristian aktivt med ungdomsverksamhet, där han med föreläsningar återberättar sina snedsteg. Målet är att ungdomar inte ska bli rekryterade till kriminell verksamhet som han blev. Kristian är relevant för min undersökning, eftersom han vid flera tillfällen planerat och rånat bank/värdetransporter.

Leif Eriksson är 57 år och har blivit dömd för grov stöld. Enligt honom själv har han varit yrkestjuv. Han har begått alla möjliga brott sedan 16 års ålder för att stilla sitt missbruk av amfetamin. Det var mest inbrott som intresserade Leif, inbrotten planerades väl innan han utförde dem. Leif mötte KRIS på häktet och valde att ansluta sig till föreningen och trivdes där. Hans främsta uppdrag var att ta hand om nykomna kriminella, som vill lägga av med kriminalitet. Leif är relevant för min undersökning eftersom han planerat och utfört brott.

Okan är 25 år och har varit inblandad i kriminalitet sedan 17 års ålder. Det har handlat om allt från inbrott i företagslokaler till rån och narkotikabrott. Okan har också tillsammans med vänner brutit upp släpvagnar på parkerade lastbilar för att stjäla lasten. Han har aldrig häktats

för ett brott och i dagsläget utför han sällan brott. Okan är relevant för min undersökning, eftersom han vid flera tillfällen planerat och utfört brott.

2.1.3 Intervjuade poliser

Kriminalkommissarie **Fredrik Gårdare** är chef för sektionen mot gängkriminalitet. Det är en enhet på Södertörns Polisdistrikt som är en av landets största med fyra kommuner, Huddinge, Hannige, Botkyrka och Nynäshamn samt en del verksamhet i Södertälje. På Gårdares enhet arbetar 30 poliser mot organiserad brottslighet i form av gäng och kriminella nätverk. Gårdare har i olika former arbetat mot organiserad brottslighet sedan 1994. Det innefattar allt från kartläggning, underlättelsearbete, analys, ingripande, spaning, utredning och skydd för vittnen. Det gör Gårdare relevant för min undersökning.

Ville Paloheimo har arbetat som polis sedan 1992. Han har arbetat ett år som uttryckningspolis, för att därefter enbart jobba med kriminalpolisen. Han har arbetat som utredare, stationsbefäl och förundersökningsledare i 7-8 år och spaningsledare. Han är numera gruppchef på Södertörns polisdistrikt för poliser som har hand om alla typer av rån, från personrån till bank- och transportrån. Ibland arbetar han som spaningsledare vid grövre brott. Paloheimo är relevant för min undersökning, eftersom han har en lång erfarenhet av planerade gripanden och spaningsuppdrag.

3 Teoretisk bakgrund

3.1 Inledning

Jag kommer att utgå ifrån begreppen *Rum*, *Plats* och *Tid*. De representerar samspelet mellan fysiska objekt och den subjektiva upplevelsen av dem. Rumsbegreppet används för att beskriva rummets objektiva innehåll som exempelvis byggnader. Det kommer att utvecklas till att omfatta aktörens upplevelse av rummet. Platsbegreppet används för att tydliggöra aktörens subjektiva upplevelse av fysiska objekt i ett rum. Denna platskänsla kommer här att fördjupas genom att redogöra hur en plats skapas. Tidsbegreppet är en komponent till rumsbegreppet. Objektivt kan tid uppfattas som distansen mellan punkter när aktören förflyttar sig i rummet. Subjektivt kan aktörer uppleva tid olika beroende på vad de vill uppnå i rummet. Med hänsyn till tid kan aktörer uppleva att de gör något i rätt tid och i rätt rum. På det sättet kommer begreppen att tydliggöra relationen mellan det objektiva och subjektiva som sker i rummet.

3.1.1 Rum

Rumsbegreppet används inom geografin för att beskriva områdets innehåll. Innehållet kan vara infrastruktur, hur byggnader är placerade eller förekomsten av skog. Ett rum består av objekt som naturen och människan skapat. Sättet att uppfatta rum kan delas in i tre huvudkategorier *Absolut*, *Relativt* och *Relations rum*,¹³ där de två första representerar det objektiva sättet att uppfatta ett rum.

Ett *absolut* rum kan beskrivas när man överblickar ett rum, vilka objekt som finns och hur de är lokaliserade. Rummet undersöks genom att ställa frågan: Varför är det så här? Hur det kommer sig att byggnader och grönområden ser ut på ett särskilt sätt. Avsikten är att undersöka orsakerna och processerna bakom det som observeras.¹⁴ Det *relativa* rummet kan undersökas med distans och lokalisering av olika företeelser. Distans kan beräknas genom att undersöka till exempel resekostnader och restid så att det faktiska avståndet relateras till realiteter bakom resan. Geografins mål med ett relativt rum är att beräkna distansen mellan olika punkter för att kunna förklara ett rums innehåll och struktur.¹⁵

Till skillnad från det absoluta och relativa rummet beaktas både objekt och aktörer i ett *relations* rum. Relationsrummet tydliggör de fysiska objektens förekomst med aktörens subjektiva upplevelse av dem. Det kan vara fasta punkter i rummet som hem och arbete som aktörer kan uppfatta på olika sätt. Aktörer antas röra sig på ett särskilt sätt i rummet för att uppfylla sina mål. Det kan exempelvis vara aktörens sätt att välja vägar från arbetet till hemmet.¹⁶ Arbetet och hemmet upplever en aktör som platser med ett värde till skillnad från resten av rummet.

3.1.2 Plats

Ett rum omger en plats, men det är aktören som ger platsen ett värde.¹⁷ Objektivt är plats något fysiskt, ett gathörn, arbetet, hemmet, staden eller annat som är betydelsefullt för aktören. Subjektivt känner aktörer koppling till en specifik plats som är fastställd efter deras känslor.¹⁸ Det kan vara känsla av trygghet eller erfarenhet som leder till att en aktör kan

¹³ Holt-Jensen 1999 s 227

¹⁴ Holt-Jensen 1999 s 145-146

¹⁵ Holt-Jensen 1999 s 146

¹⁶ Holt-Jensen 1999 s 146-147

¹⁷ Tuan 1977 s 73

¹⁸ Holloway & Hubbard 2001 s 7

relatera till en plats. Aktörer kan uppfatta platser olika intensivt beroende på betydelsen som de subjektivt ger platsen. Samma plats kan för olika aktörer innebära hem eller ett trevligt ställe att vara på. I förhållande till rum är plats något som aktören upplever som betydelsefullt.¹⁹

Jag kommer att använda platsbegreppet för att förstå, kriminella och polisens sätt att avgöra, var ett brott eller ett gripande kommer att ske. Det är en subjektiv bedömning som de gör efter att ha upplevt deras objektiva omgivning. Aktörens subjektiva process av rummets objektiva innehåll är komplicerad. För att förstå processen vill jag redogöra för tre begrepp som visar hur en aktör kan uppleva, bedöma och sedan agera efter rummets objektiva innehåll.

3.1.3 Mental karta, Spatial crowding och Rutinaktivitetsteorin

En mental karta är aktörens information om innehållet i ett rum. Aktören strukturerar informationen på ett meningsfullt sätt för att sedan kunna orientera sig. Ny information består av bilder som aktören har av ett rum eller en plats. Aktören behandlar sedan informationen på ett mentalt och ett subjektivt sätt. Detta ger en mental karta, som antingen kan vara mental eller möjlig att återge som en personlig karta på papper.²⁰ All information grundar sig i aktörens behov av att orientera sig i ett rum.²¹ Det kan handla om vilka vägar en aktör kan färdas på, mellan olika punkter i ett rum. Förändringar i rummet tvingar aktören att börja söka efter ny information om sin omgivning. Förändringar kan vara oväntade händelser i ett rum. När det sker analyserar aktören rummets innehåll tillsammans med erfarenheten från tidigare rum som besökts. När aktören uppnått en tillfredställande mängd av information om ett rum upphör sökandet.²² Förändringar kan även vara närvaron av andra människor i rummet.

Enligt Tuan är *Spatial crowding* när aktören blir medveten om att andra aktörer observerar dennes användning av rummet. Detta menar Tuan kan leda till att en aktör känner sig inträngd och inte kan fullfölja sina målmedvetna förflyttningar i rummet.²³ Aktörer som observerar aktörens rörelse i rummet kallar den så kallade rutinaktivitetsteorin för kapabla väktare. Det är polis, vakter och aktörer som arbetar på en plats som ska utsättas för brott. Rutinaktivitetsteorin kommer från kriminologin och skildrar hur kriminella resonerar i

¹⁹ Holt-Jensen 1999 s 160

²⁰ Holt-Jensen 1999 s 114

²¹ Lewis Holloway & Phil Hubbard *People and place* 2001 s 48

²² Holloway & Hubbard 2001 s 48-49

²³ Tuan 1977 s 60

samband med ett brott.²⁴ Rutinaktivitetsteorin förklarar aktörens beslut att begå brott på en särskild plats. Enligt teorin måste tre kriterier uppfyllas för att ett brott ska ske. Det ska finnas en motiverad gärningsman, ett attraktivt byte och avsaknaden av kapabla väktare.²⁵

Jag vill försöka utveckla rutinaktivitetsteorin för att förklara kriminellas sätt att välja brottsplats. Teorin tar inte hänsyn till hur rummets innehåll behandlas subjektivt. Den nämner endast vad som måste uppfyllas för att aktören ska utföra ett brott. Därför vill jag kombinera rutinaktivitetsteorin i arbetet med geografins syn på aktörens relation till upplevelsen av rummet.

3.1.4 Tid för att bekanta sig med rummet

Tid kan uppfattas som objektivt, till exempel att det tar en bestämd tid för aktören att bekanta sig med ett rums objektiva innehåll. Aktören kan få tillgång till konkret kunskap om objekten i rummet från kartor och litteratur. Sådan kunskap samlas in på mindre tid än vad det tar för samma aktör att få en platskänsla. En platskänsla uppstår till följd av återkommande erfarenheter på en plats. Där bedömer aktören subjektivt när det inte behövs mer tid för att lära känna rummet. Dessutom kan aktörens tidigare upplevelse av liknande platser och rum avgöra när det inte behövs mer tid.²⁶ Aktörens avsiktliga rörelse i rummet sker i relation med tid och det beskriver Thomas Hägerstrand med sin Tidsgeografi.

3.1.5 Tidsgeografi

Tidsgeografin visar hur tiden och rummet kan skapa hinder och möjligheter för vad som kan inträffa. Hägerstrand har med sin framställning av tidsgeografi visat att aktörens sätt att agera gör avtryck i rum och tid.²⁷ Människor som vistas på en plats en längre tid kan komma att förändra den. Det kan ske genom att människan bygger ut infrastruktur för att minska restiden i ett rum. Hägerstrand betonar att rummet inte enbart kan förklara aktörens rörelser. En aktör tar hänsyn till den tid som finns för att kunna färdas i rummet, det gör att tiden blir relevant i rumsstudier. Aktörer kan med en tidsuppfattning avgöra vilka vägar som är lämpligast för att hinna fram till en plats. Tidsgeografin fördelar bort det omöjliga och visar de alternativ som

²⁴ http://www.popcenter.org/library/CrimePrevention/Volume_04/Crime_Places_in_Crime_Theory.pdf s 5-7
16/11-08

²⁵ http://www.bra.se/extra/news/?module_instance=7&id=272 18/11-08

²⁶ Tuan 1977 s 179

²⁷ Thomas Lundén *On the boundary* 2004 s 25-26

blir möjliga för en aktör att nyttja ett rum.²⁸ Tid är objektivt när det finns särskilda tidsramar. Tidsramar är hinder som aktörer måste ta hänsyn till när de använder rummet.

Hägerstrand nämner tre tidshinder; *Capability*, *Coupling* och *Authority constraint* som beskriver det objektiva med tid. *Capability* redogör för aktörens möjligheter att förflytta sig beroende på tillgången till exempel bil eller tåg. Det är en mer fördelaktig tidsanvändning än de som måste förflytta sig till fots eller med cykel. *Coupling* innebär att en aktör måste befinna sig på en särskild plats en bestämd tid, oftast för att interagera med andra människor eller för att utföra en särskild uppgift. Det kan exempelvis handla om att hinna fram till ett viktigt möte. *Authority constraint* är ett hinder där tillgången till ett område är tidsbegränsat av andra aktörer eller institutioner. De kontrollerar området och ger särskilda aktörer möjlighet att utnyttja området under en bestämd tid.²⁹ Sådana tidshinder är objektiva, eftersom de representerar bestämda tidpunkter i rummet. Det subjektiva är hur aktören tar hänsyn till dessa tidshinder och sedan väljer att nyttja rummet. Aktören kan uppleva att det finns lite eller mycket tid kvar till ett möte och det avgör hur aktören förflyttar sig i rummet.

3.1.6 Tillämpning av teori i arbetet

De begrepp som jag har redogjort för visar samspelet mellan det objektiva och subjektiva i rummet. Tillsammans presenterar begreppen den process som möjliggör för aktören att uppleva det objektiva innehållet i ett rum. Aktören kan subjektivt känna en koppling till en plats och ta hänsyn till tid för att navigera i rummet. Det ger mig möjligheten att koppla kriminella och polisens agerande till hur de subjektivt upplever det objektiva innehållet i ett rum. I arbetet kommer begreppen att underlätta förståelsen för kriminellas sätt att planera och utföra ett brott. De möjliggör även förståelsen för polisens sätt att arbeta med en brottsplats, gripande och spaningsarbete.

3.2 Geografiska förutsättningar

Geografiska förutsättningar är ett invecklat begrepp och svårt att definiera. Övergripande innebär geografi att både jordytan och människors nyttjande och upplevelse av den studeras.³⁰ Förutsättning är en omständighet som utför ett nödvändigt villkor för något.³¹ Det gör begreppet svårt att definiera, eftersom jordytan är stor och innehåller en mängd objekt. Likaså

²⁸ Thomas Lundén *Om staden* 1999 s 22

²⁹ http://www.ciss.org/classics/content/29_18/11-08 John Corbett skriver om Thorsten Hägerstrands: Time geography

³⁰ www.ne.se Nationalencyklopedin

³¹ <http://lexin.nada.kth.se/sve-sve.html> Språkrådet

är människan problematisk eftersom all information om jordytan upplevs på ett subjektivt sätt. Geografiska förutsättningar kan vara de villkor som naturen erbjuder en viss mänsklig aktivitet. En bonde anpassar sitt jordbruksarbete efter de geografiska förutsättningarna som finns på en plats. I en stadsmiljö är byggnader, gator, torg och infrastruktur geografiska förutsättningar för stadsbor. Det måste aktörer i staden ta hänsyn till för att verka i en stad. Geografiska förutsättningar behöver nödvändigtvis inte vara objekt, utan också människor. Människor är stillastående eller i rörelse och deras närvaro på en plats är villkor som en aktör måste ta hänsyn till.

Även om geografiska förutsättningar är det objektiva innehållet i rummet upplever aktören dem subjektivt. Exempelvis kan en rullstolsbunden person och en ficktjuv uppfatta samma geografiska förutsättningar på olika sätt. En rullstolsbunden person kan uppfatta en välbesökt plats som besvärlig med svåra geografiska förutsättningar. Samma förutsättningar kan uppfattas som utmärkta för ficktjuvens avsikter. Oavsett vilka geografiska förutsättningar som finns på en plats bedöms de efter aktörens avsikter i rummet.

4 Kunskapsbakgrund

4.1 Analys av geografisk platskänsla

År 2006 skrev Birte Müller en uppsats inom geografin relaterad till kriminalitet *Analys av geografisk platskänsla vid olika brottstyper*. Müller undersökte geografisk platskänsla vid olika kategorier av brott. Hon undersökte om personer använt sin vardagsgeografi när de utför ett brott. Müller skiljer mellan tre typer av brott, emotionella (Våldtäkt), instrumentella (Inbrott) och instrumentella nätverk (Langning). Undersökningen utfördes genom att studera distansen mellan gärningsman och dennes brottsplats. Avståndet undersöks med hjälp av Rigelanalys. Den bygger på en matematisk ekvation samt en psykologisk teori som kallas för närhetsprincipen. Rigelanalysen hävdar att kriminella tenderar att begå brott inom en bekvämlighetszon, i närheten av hemmet. Müller använde enkäter och medlemmar av KRIS besvarade frågor om distans till och från brottsplatser. Dessutom ombads två personer, som aldrig utfört ett brott, att fiktivt genomföra ett brott. Uppsatsens slutsats är att den känslomässiga länken mellan gärningsman och brottsplats är viktig. Müller hävdar att brottets natur avgör knytningen till platsen och hur gärningsmannen använder sin mentala karta.³²

³² <http://sh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:15194> Birte Müller *Analys av geografisk platskänsla vid olika brott*

I relation till den här uppsatsen kommer Müllers undersökning endast att användas som kunskapsbakgrund. Jag anser att Müllers metod inte har en vetenskaplig koppling när hon ber två personer som aldrig utfört ett brott att genomföra ett fiktivt brott. Det kan inte jämföras med dem som har det. Jag avser att undersöka hur kriminella personer och polisen bestämmer sig för att agera, efter att ha tagit hänsyn till geografiska förutsättningar i rummet.

4.2 Crime and space

Vânia Ceccato är geograf på Kungliga tekniska högskolan och forskar om urban- och miljö planering. Ceccato är också forskare på det kriminologiska institutet på Cambridge universitet. År 2008 skrev Ceccato artikeln *crime and space*. Ceccato har använt sig av *Geografiskt informations system (GIS)* för att förklara var brott sker inom ett område. Syftet är att visa särskilda platser som är mer utsatta för brott än andra i ett område. Med hjälp av Hägerstrands tidsgeografi använder Ceccato också tid och rum för att visa hur gärningsmän agerar i rummet beroende på tid. Det gör Ceccato genom att med streck återge hur gärningsman förflyttar sig mellan olika platser i ett 3-d diagram. Problemet är att det kan bli svårt att återge samtliga rörelser som gärningsmän gjort i ett diagram, det blir för många streck. Det gör i sin tur att diagrammet blir svårt att avläsa. I artikeln visar Ceccato med en figur att det ändå är möjligt att kartlägga gärningsmän från deras hem till brottsplatsen. Ceccatos slutsats är att brott är långt från slumpmässiga företeelser. De tenderar att uppstå i särskilda områden, tidpunkter på dagen och demografiska förutsättningar. GIS metoden har lett att kartlägga mönster där brott sker i ett område och att kartlägga individers rörelser i områden över tid. Enligt Ceccato har artikeln inte behandlat en viktig aspekt av brott nämligen den kvalitativa. Det är brist på information om brottsplatsen förutsättningar från gärningsmän, offren och polisen och hur de resonerat innan de agerat. De har inte redogjort för brottsplatsens förutsättningar i något av de officiella dokumenten som följer ett brott. Fler problem som kan uppstå är när den som undersöker hur individer förflyttar sig inte uppfattar adresserna korrekt. Ceccato menar att de som undersöker kan generalisera om de inte känner till en gärningsmans exakta adress och istället använda en huvudgata i närheten som referenspunkt för att kartlägga dennes brott. Dessa två aspekter kan leda till felaktiga uppgifter i en undersökning gällande kartläggning av brott och gärningsmäns förflyttning vid brott. Ceccato vill att framtida forskare ska fokusera på aspekterna som kan leda till felaktiga uppgifter. Det är vad som krävs för att införa trovärdighet i rumsliga analys studier.³³

³³ Ceccato, Vânia *Crime and space 2008* s 191-208

Uppsatsen kommer att göra just detta genom att fokusera på den kvalitativa aspekten av brott, som artikeln inte behandlar. Istället för att kartlägga brott i områden som Ceccato har gjort undersöks det istället hur kriminella personer och polisen subjektivt valt att förflytta sig. Uppsatsen fokuserar på individen och inte på att kartlägga hur individen har rört sig i rummet. I denna uppsats kommer det att framgå varför kriminella och polisen valt att förflytta sig på ett särskilt sätt. Det är ett sätt att behandla en viktig aspekt av brott som artikeln ovan inte kunnat göra, nämligen den kvalitativa aspekten.

5 Geografi i huvudet på kriminella och polisen

5.1 Inledning

Inledningsvis i avsnittet presenterar jag hur kriminella tänker när ett brott ska planeras och utföras. Det ska underlätta förståelsen hur geografiska förutsättningar kan skapa tillfällena och svårigheter för kriminella. Det andra avsnittet kommer att handla om hur polisen använder sig av geografiska förutsättningar. Där presenteras polisens arbete för brottsplats, gripande och spaningsarbete. Slutligen presenteras ett avsnitt om både kriminella och polisen. Där uttrycker båda sidor betydelsen som geografiska förutsättningar har för respektive verksamheter.

5.2 Kriminellas användning av geografiska förutsättningar

5.2.1 Kriminellas sätt att planera brott

Ett brott kan jämföras med ett projekt eller ett spel. Kristian såg planeringsskedet som viktigt. Brottet var ett projekt som skulle genomföras med ett antal delmål.³⁴ Okan beskriver en brottsplats som ett avgränsat område där olika företeelser sker. Företeelserna på brottsplatsen är en utmaning, att kunna utföra ett brott utan att åka fast.³⁵ Av den anledningen är det viktigt att kunna planera brottet på ett bra sätt. För att kunna planera brott menar Okan att det är viktigt att bege sig till platsen. På plats kan han få en uppfattning om vilka redskap som behövs och hur många som behövs för att utföra brott. Informationen används senare till att planera.³⁶ I planeringsskedet kan de som ska utföra ett brott vara oeniga. Efter att ha sett vilka geografiska förutsättningar som finns på en plats kan de medverkande ha olika uppfattningar

³⁴ Kristian 30 år 11/11-08

³⁵ Okan 25 år 11/11-08

³⁶ Okan 25 år 11/11-08

om hur ett brott ska utföras. Några har dåliga erfarenheter av att begå brott i stadsmiljö och ser fler risker i det än vad andra gör.³⁷

Inför ett brott undersöks allt på brottsplatsen, inom- och utomhus. När Leif skulle göra inbrott i en tvåvåningsvilla behövde han en medbrottsling. Innan brottet hade han bedömt husets storlek och att det skulle ta för lång tid att söka genom huset ensam. Stora utrymmen tar längre tid att undersöka.³⁸ De byggnader som skulle vara inblandade i ett brott undersöktes noggrant av Kristian. Han kontrollerade om det gick att komma in och ta sig fram i byggnaderna.³⁹

Arsen berättar att han ofta använt sig av kartor i inledningsskedet. Han använder dem för att få en översikt över ett område. För att kunna fördjupa sig i området räcker inte kartor till.

Det som avgjorde om området var lämpligt var att man rekade platsen
och vandrade omkring där, för att se om omgivningen stämde bra
med våra planer på att fly.⁴⁰

För att kunna komma vidare med planeringen var Arsen tvungen att åka till brottsplatsen för att undersöka och bedöma den.⁴¹ När Kristian skulle undersöka en brottsplatsplats inför ett bankrån var han tvungen att kontrollera fönstren på bankbyggnaden. Enligt Kristian kunde en sådan enkel sak vara avgörande för hur ett brott planerades. Om fönstret var gjort av pansarglas var han tvungen att ordna en bil för att köra genom pansarglasen. Annars räckte det med ett järnrör.⁴² Leif var väldigt mån om att kartlägga de dörrar och lås som fanns på en brottsplats. Med hjälp av kartläggningen av lås planerade han vilken väg han skulle ta till och från en lägenhet. Om det fanns många lås var han tvungen att bedöma vilka typer av lås det var och hur lång tid det skulle ta att dyrka upp dem.⁴³

När kriminella undersöker en möjlig brottsplats söker de efter alternativa flyktvägar. Okan prioriterade flyktvägsmöjligheterna i sin planering för brott. I planeringsskedet åker Okan runt på olika vägar för att prova sig fram. Han kartlägger vilka typer av vägar det finns. Han menar

³⁷ Okan 25 år 11/11-08

³⁸ Leif Eriksson 57 år 4/11-08

³⁹ Kristian 30 år 11/11-08

⁴⁰ Arsen 27 år 17/11-08

⁴¹ Arsen 27 år 17/11-08

⁴² Kristian 30 år 11/11-08

⁴³ Leif Eriksson 57 år 4/11-08

att det är nödvändigt att ha flera flyktvägar om någon av dem skulle vara blockerad när brottet utförs.⁴⁴ Flyktvägar kan användas för att förvirra polisen. I Kristians fall planerade de en annorlunda flyktväg.

Vi körde ut ur orten och bytte bil för att sen köra tillbaka igen. På det sättet fick vi polisen att tro att vi åkt in mot Stockholm. Sen åkte vi förbi brottsplatsen upp till en lägenhet som vi hade fixat på orten. Det är jättemycket tankar. Det var det här som jag gillade, själva planeringen.⁴⁵

Tidsmässigt kan planering inför ett brott variera. Okan undersöker vilka människor som rör sig i området och vilken tid på dygnet de gör det. Enligt Okan handlar det om att kartlägga personers rutiner.⁴⁶ Enligt Kristian kan en planering inför ett bankrån ta upp till en månad. Han anser att det är viktigt att noggrant undersöka hur människor rör sig på en brottsplats. Om ett rån ska utföras på en måndagsmorgon ska brottsplatsen undersökas ett antal måndagsmorgnar innan brottet. Under den tiden måste han ordna kläder, vapen och fordon. Enligt Kristian kunde han och hans medbrottslingar sitta inne på ett café och se ut mot banken veckor innan den skulle rånas.⁴⁷

Vi kollade hur personalen rörde sig inne på banken. Vem är det som har nycklarna? Hur lång tid tar det för tidslös på en bankomat att låsa upp? Man åker tillbaka med den nya informationen och sätter sig ned med andra och planerar.⁴⁸

Leif beskriver en händelse där han under två månaders tid undersökt en byggnad, för att kunna göra inbrott i flera lägenheter. Han var tvungen att ständigt kontrollera människors rutiner och de lås som fanns på platsen. Leif beskriver hur han satt i en bil utanför ett hyreshus och kunde kartlägga människors dagliga rutiner eftersom byggnaden hade loftgångar. Vid ett tillfälle satt han i flera timmar per dag under en veckas tid och kartlade människors rutiner. Han satt framför byggnaden utrustad med block och penna för att sedan klocka deras rutiner hur de lämnade sina lägenheter. Rutinerna bestod av vilka tider maken gick till jobbet, när modern tog barnen till dagis. Han observerade också när samtliga familjemedlemmar återvände hem. Leif lärde sig dessa människors rutiner för respektive lägenhet för att sedan kunna utföra inbrotten. Det var viktigt att andra människor inte kunde se när inbrottet

⁴⁴ Okan 25 år 11/11-08

⁴⁵ Kristian 30 år 11/11-08

⁴⁶ Okan 25 år 11/11-08

⁴⁷ Kristian 30 år 11/11-08

⁴⁸ Kristian 30 år 11/11-08

utfördes.⁴⁹ Arsen nämner behovet av att undersöka möjligheterna för andra människors insyn på brottsplatsen. Andra människor ska inte kunna se när brottsplatsen undersöks eller när brottet utförs. Enligt Arsen är det viktigt att först få en uppfattning om byggnader eller träd skymmer sikten för andra och hur många minuter det kan ta innan någon ser vad som sker på platsen.⁵⁰

De kriminella beskriver ett antal aspekter som går att finna i de begrepp som redogjorts tidigare. I och med att de beskriver en medveten process där de planerar inför ett brott hör det ihop med relationsrummet. Aktörer uppfattas som målmedvetna när de väljer hur de ska agera efter geografiska förutsättningar i ett rum.⁵¹ De kriminella har berättat hur de samlat in information om geografiska förutsättningar på brottsplatsen. Geografiska förutsättningar har behandlats subjektivt av aktören och givit denne en platskänsla. Ju mer en aktör är medveten om geografiska förutsättningar på en plats desto lättare blir det för aktören att få en platskänsla och sedan kunna orientera sig.⁵²

5.2.2 Att utföra brott

Det är viktigt för utförandet av brottet att alla parter vet var de ska stå och vad de ska göra.⁵³ Kristian berättade om ett bankrån där en av dem skulle stå på ett torg och två andra skulle sitta längre bort i en bil. Avståndet mellan dem var stort och de två i bilen kunde inte se banken. De i bilen väntade på att han som var närmast banken skulle meddela när det var dags att köra fram bilen. Det skulle ske med hjälp av radiokontakt. Enligt Kristian var det inget problem att inte kunna se banken som de skulle råna. De hade undersökt brottsplatsen en längre tid och den kom att bli välbekant för dem. När det var dags användes ett järnrör för att krossa fönstret till banken medan en stod som vakt utanför. Väl inne i banken tog den andre pengarna ur bankomaten som var belägen i ett enskilt rum utanför bankkontoret men skyddad från gatan. Den tredje rånaren tvingade chefen att öppna valvet och stal pengarna. De hade observerat banken tillräckligt länge och kunde identifiera vem ur personalen som var chef med valvnycklar. Sedan satte de sig i flyktbilen och åkte därifrån.⁵⁴

⁴⁹ Leif Eriksson 57 år 4/11-08

⁵⁰ Arsen 27 år 17/11-08

⁵¹ Holt-Jensen 1999 s 146-147

⁵² Lewis Holloway & Phil Hubbard *People and place* 2001 s 48

⁵³ Okan 25 år 11/11-08

⁵⁴ Kristian 30 år 11/11-08

Vid överräckande av narkotika eller utpressning är det viktigt att agera skyndsamt utan att väcka misstankar. Arsen menar att om något sker för snabbt på en lugn plats kan det leda till onödig uppmärksamhet. Samtidigt måste de som deltar i brottet känna till hur lång tid de har på sig innan polisen kommer eller ett larm sätter igång. Enligt Arsen är det viktigt att hela tiden analysera sin omgivning. Det gäller att vara uppmärksam på om någon tittar ur sina fönster eller om träden skymmer sikten väl.⁵⁵

När det gäller ett brott så är det viktigaste att precis allt beror på.
Eftersom varje brott är ett brott för sig. Inför varje brott måste man
till exempel titta på flyktvägar eftersom man kan sällan fly på samma
sätt varje gång man gör ett brott.⁵⁶

Enligt Okan kan sättet att fly från brottsplatsen variera. Självt anser han att det inte är bra att åka för snabbt från en brottsplats. Alla ska sätta sig lugnt i bilen och köra därifrån i lugn takt. En rivstart med bilen från brottsplatsen leder bara till onödig uppmärksamhet. Dessutom undviker han att köra från brottsplatsen på motorvägar. Det är svårt att svänga av från en motorväg, eftersom det är för stort avstånd mellan avfarterna.⁵⁷ Enligt Arsen kan en planerad flyktväg efter ett brott visa sig vara omöjlig att färdas på. Snö eller regnfall kan ha förändrat förutsättningarna och gjort vägarna hala eller vattentäckta. Med sådana förutsättningar menar han att det är bäst att undvika småvägar underhålls, eftersom de kan vara i för dåligt skick att åka på.⁵⁸

Leif var noga med att utföra sina inbrott vid en särskild tidpunkt på dagen. Han föredrog att göra inbrott mellan kl. 09-11 eller 13-14, eftersom människor var på jobbet då. Han anser att det var för riskabelt att utföra ett inbrott mellan kl. 11-13. Risken för att folk skulle komma hem från jobbet på sin lunch var stor.⁵⁹ Även Kristian föredrog en specifik tidpunkt för sina brott. Han utförde aldrig ett bankrån efter att en bank hade öppnat. Enligt honom fanns det för många människor i rörelse vid den tiden. Inne på banken hanterades pengarna på ett mindre säkert sätt innan öppning. Bankpersonalen använde tiden innan öppning för att fylla på

⁵⁵ Arsen 27 år 17/11-08

⁵⁶ Okan 25 år 11/11-08

⁵⁷ Okan 25 år 11/11-08

⁵⁸ Arsen 27 år 17/11-08

⁵⁹ Leif Eriksson 57 år 4/11-08

bankomater och sina kassor.⁶⁰ För Okan är det säkrast att begå brott nattetid. Det finns lite folk i rörelse mellan kl. 00-04. Dessutom är det mörkt och det skymmer sikten väl för andra.⁶¹

De kriminella berörde tid. För dem kunde fel tid innebära att ett brott inte gick att utföra. Enligt Hägerstrands hinderbegrepp Coupling finns det ett behov för aktören att befinna sig på en plats en särskild tidpunkt och vistas där en bestämd tid för att kunna lösa en uppgift.⁶² Avsnittet presenterade hur de kriminella utförde sina brott och att de skulle utföras under en särskild tid på dygnet.

5.2.3 Geografin som skapar tillfällena för kriminella

Tillfällena för att kunna begå brott kan komma från olika håll. Leif berättar hur han kunde få ett beställningsjobb från en antikhandlare. Antikhandlaren försåg honom med information angående placering av en tavla och hur ett hus var larmat. Antikhandlarna kunde också beskriva hur platsen såg ut. I slutändan fick Leif anpassa sig till geografiska förutsättningar, som han undersökte innan han kom till brottsplatsen.⁶³ Arsen menar att utpressning alltid var ett beställningsjobb. Den enda information som gavs gällde vem, tid för betalning och vilka skador en person skulle få. Det var upp till Arsen att undersöka brottsplatsens geografiska förutsättningar.⁶⁴

Ett brott kan ske i form av ett tips. I vissa fall kunde Kristian få tips om en bank på mindre ort utanför Stockholm. På mindre ort är det nämligen lättare att hitta flyktvägar. Det finns småvägar som leder in i skogsområden, där ingen kunde se när de växlade flyktbil.⁶⁵ Tips var vanligt förekommande. Leif berättar att han kunde få tips om vad som kunde vara värdefullt i en lägenhet. Han kunde få tips om att en lägenhet stod tom, eftersom ägaren åkt på semester. Flera inbrott kunde ske efter att han sett genom brevvintaget att mycket post låg kvar på golvet. Av det kunde han dra slutsatsen att ägaren varit borta en längre tid. Det innebar att Leif kunde börja undersöka platsen ytterligare för att göra inbrott där.⁶⁶ Ibland kan en ägare vara obetänksam när han låser sin restaurang. Det kan leda till att Okan börjar undersöka den möjliga brottsplatsens geografiska förutsättningar. I andra fall kan det uppmärksammas att

⁶⁰ Kristian 30 år 11/11-08

⁶¹ Okan 25 år 11/11-08

⁶² <http://www.ciss.org/classics/content/29> 18/11-08

⁶³ Leif Eriksson 57 år 4/11-08

⁶⁴ Arsen 27 år 17/11-08

⁶⁵ Kristian 30 år 11/11-08

⁶⁶ Leif Eriksson 57 år 4/11-08

personal på en restaurang förvarar dagskassan på ett olämpligt sätt. Okan anser att tillfällen till brott kan se olika ut.⁶⁷

Det skiljer sig från olika fall. Det kan vara något enkelt, att någon inte låser som de ska eller att det finns något värdefullt på platsen. Det måste vara något med värde för att man ska göra besväret.⁶⁸

Enligt Leif kunde hela områden skilja sig åt gällande föremål som kunde stjälas. På Östermalm var det bättre för den som ville ta antikviteter från hemmen. På Södermalm fanns det mycket guld och pengar i lägenheterna. Det var viktigt att se igenom fönstren. Leif menar att han utifrån kunde se om det var värt att göra inbrott i en lägenhet. Han såg efter om det fanns några dyra vaser i fönstren.⁶⁹ Ett tillfälle kunde vara att uppmärksamma hur pengar hanterades inne på en bank. Enligt Kristian var det utgångspunkten, sedan kunde han inleda planeringsskedet utifrån den möjligheten.⁷⁰

Arsen föredrog att utföra sina brott i stadsmiljö på grund av geografiska förutsättningar där. Han anser att omgivningen underlättar utpressning och överlämning av narkotika. Den typen av brott kan utföras i en av de många gränderna i stan. Arsen menar att där kan ingen vittna till brottet och offret kan inte fly. Efter brottet är det enkelt att fly, eftersom han kan försvinna i en folksamling.⁷¹ Leif verkade nästan uteslutande i stadsmiljö. Inför ett brott kunde det underlätta om huvudnyckeln hittades till lägenheterna i en byggnad. Det kunde underlätta, eftersom det inte längre innebar att ta sig genom låsta dörrar. I annat fall skulle han ha varit tvungen att komma på sätt att få upp låsen eller avstått från att göra inbrott där. En upphittad nyckel sparade tid och förändrade geografiska förutsättningarna och tillvägagångssättet.⁷²

Enligt Kristian skiljer sig aktörer åt i att kunna se tillfälligheter för ett brott.

Jag tror att en människa, när den går över vissa gränser som våld och kriminalitet, flyttar gränser i sitt medvetande och faktiskt gör det i handlingen.⁷³

⁶⁷ Okan 25 år 11/11-08

⁶⁸ Okan 25 år 11/11-08

⁶⁹ Leif Eriksson 57 år 4/11-08

⁷⁰ Kristian 30 år 11/11-08

⁷¹ Arsen 27 år 17/11-08

⁷² Leif Eriksson 57 år 4/11-08

⁷³ Kristian 30 år 11/11-08

Kristian menar att gränser flyttas i ens medvetande och kan leda till våld och kriminalitet. När dessa gränser har flyttats öppnas också en helt ny värld.

Om du ser en dörr som är låst, då är den låst. Det är meningen att man inte ska gå in där. Har man gått igenom dörren med våld då vet man, man har flyttat gränsen och det öppnar ett helt annat tänkande. Det är ett tänkande som underlättar för en att utföra brott.⁷⁴

Det som Kristian nämner om en medvetenhet och ett nytt sätt att tänka kan uppfattas som erfarenhet hos kriminella. För Okan är det viktigt att utföra ett brott med andra som har gjort något liknande tidigare. Det kan vara vänner som har den erfarenhet som ett brott kräver.⁷⁵ Att ha varit med om ett brott innebär att personen i fråga inte blir nervös. Nervositet kunde enligt Leif leda till att brott misslyckas. Han tog alltid med sig personer som inte skulle bli hysteriska av stress i brottets stund. Det var viktigt att ha med sig någon som visste vad det innebär att utföra ett inbrott.⁷⁶

Erfarenhet har alltid en stor del i allt du gör. Det är med erfarenhet som du inser vad det handlar om. Jag har blivit modigare med erfarenhet. Jag känner mig tryggare när jag gör saker eftersom jag vet vad riskerna är och hur det var förut.⁷⁷

Erfarenheten kan även härröra från tiden som en kriminell person upplever som fängslad för ett brott. I ett fängelse kan kriminella enligt Kristian utbyta idéer. Han menar att det främst handlar om hur de har lyckats och misslyckats med olika delar av sina brott tidigare. En kriminell tar erfarenheterna med sig ut när han ska råna igen. Utbytet av sådana erfarenheter kan skapa tillfällen för planering eller utförande av brott.⁷⁸

De kriminella har berättat hur olika tillfällen fått dem att begå brott. Geografiska förutsättningar är med och påverkar hur en aktör uppfattar en plats.⁷⁹ Tillfällen har bidragit till att en aktör betraktar en särskild plats som en brottsplats. Brottsplatsen har något som andra platser inte har, gynnsamma geografiska förutsättningar. De kan även uppleva svårigheter med att utföra ett brott.

⁷⁴ Kristian 30 år 11/11-08

⁷⁵ Okan 25 år 11/11-08

⁷⁶ Leif Eriksson 57 år 4/11-08

⁷⁷ Arsen 27 år 17/11-08

⁷⁸ Kristian 30 år 11/11-08

⁷⁹ Holt-Jensen 1999 s 121

5.2.4 Geografin som försvårar för kriminella

Geografiska förutsättningar kan försvåra ett brott. För Leif kunde det vara en byggnad med mycket folk i rörelse eller svåra lås. Om det fanns mycket folk i en byggnad innebar det att någon kunde uppmärksamma ett inbrottsförsök.⁸⁰ För Arsens del var det i synnerhet praktiska faktorer som kan försvåra ett brott. Det kan vara svårigheter med att få tillgång till byggnader där han ska begå brott. Han är tvungen att ha nyckel, portkod eller vänta på att någon skulle öppna en dörr. Vid ett särskilt tillfälle var hindret en välkänd Mc-klubb. De hade uttryckt sitt missnöje över att Arsen hade pressat en person på pengar som de kände och tvingade honom att dra sig tillbaka.⁸¹ Geografiska förutsättningar kan uppenbara sig i olika former och försvåra för kriminella att utföra brott.

Kristian upplevde vädret som en svårighet. När han skulle utföra ett rån hade en snöstorm slagit ut elen på brottsplatsen. Det bidrog till att bankpersonalen inte kunde byta pengakassetterna i bankomaten som inte fungerade. Kristian fick lämna platsen och försöka igen vid ett annat tillfälle. Trots noggrann planering kunde han inte förutse att snöstormen skulle slå ut elen.⁸²

Okan uppger att polisen varit ett stort hinder för honom när han utfört brott. Vid ett flertal tillfällen har han och vänner varit tvungna att avbryta ett brott och gömma sig.

Vi såg polisen och alla sprang åt var sitt håll. Det var som om vi visste vart vi skulle. Jag gömde mig i en skog, trots att jag inte ens tagit hänsyn till skogen när jag hade planerat brottet.⁸³

De hade räknat med att polisen kunde komma. Därför har alltid en vakt medan andra utför brottet. Enligt Okan blir det omöjligt att fly till fots om polisen kommer med en hundpatrull till brottsplatsen. I de stunder när polisen bara åker runt och undersöker en plats räcker det med att gömma sig tills de åkt iväg.⁸⁴

⁸⁰ Leif Eriksson 57 år 4/11-08

⁸¹ Arsen 27 år 17/11-08

⁸² Kristian 30 år 11/11-08

⁸³ Okan 25 år 11/11-08

⁸⁴ Okan 25 år 11/11-08

Det är viktigt att ha förståelse för polisens sätt att arbeta, allt för att inte åka fast. Arsen poängterar betydelsen av att sätta sig in i polisens tankar inför ett brott. Enligt Arsen går det åt mycket tid att tänka som polisen inför ett brott. Han försöker tänka hur polisen kommer att agera vid olika typer av brott och vilka metoder de använder. Arsen är medveten om att polisen kan förfölja honom. Därför är han noga med att gå där det blir synligt om någon följer efter. Det kan vara öppen terräng eller svänga in på en avskild gata. Enligt Arsen kan hela områden försvåra ett brott. En kriminellt känd förort, där ett flertal poliser utför spaningsarbeten, kan vara ett område som försvårar brott. Medan polisen har uppsikt över andra kriminella finns det en risk att de börjar uppmärksamma ens egna aktiviteter. De som inte tänker efter åker fast, enligt Arsen.⁸⁵

Även Okan var noga med att vara informerad om polisens arbetsmetoder. Enligt Okan är polisen endast ett hinder när kriminella inte tänker efter eller anpassar sig tillräckligt snabbt för att undkomma deras arbetsmetoder. På brottsplatsen får det inte ske att någon spottar eller slänger ett tuggummi. Det är också viktigt att de som röker inte gör det på platsen för att inte lämna fimpar efter sig. Om det respekteras lämnas inte DNA kvar på platsen som polisen eventuellt kan koppla till gärningsmannen.⁸⁶ Kristian bar en badmössa på huvudet under mössan när han utförde rån, för att undvika att lämna DNA-spår efter sig. För Kristian kunde ett tappat hår med tillhörande hårsäck innebära att han senare skulle komma att gripas. Ett hårstrå utgör ett stort hinder på grund av polisens arbetsmetoder. Polisen hade vid ett tidigare brott tagit hans DNA. Det visar hur polisen kan försvåra för kriminella långt efter ett brott har skett. Med hjälp av spaningsmetoder och avlyssning kan de gripa en rånare för ett brott.⁸⁷

De kriminella har beskrivit hur olika geografiska förutsättningar har försvårat brott för dem. Det har främst varit andra aktörer som försvårat brott. Spatial crowding innebär att aktörens aktiviteter i rummet uppfattas eller blir observerad av andra aktörer. Det kan leda till att aktören känner sig inträngd och inte kan fullfölja sin målmedvetna förflyttning på en plats.⁸⁸

⁸⁵ Arsen 27 år 17/11-08

⁸⁶ Okan 25 år 11/11-08

⁸⁷ Kristian 30 år 11/11-08

⁸⁸ Tuan 1977 s 60

5.3 Polisens arbete i rummet

Polisen arbetar inte uteslutet med brottsuppföljning, de arbetar även i förebyggande syfte. De kan få information om att gärningsmän ska utföra ett brott och är tvungen att förebygga det. De förebygger även på lång sikt för att få ned nyrekryteringen av unga till kriminalitet.⁸⁹ Nedan kommer endast polisens arbete gällande brottsplats, gripande och spaningsarbete behandlas i förhållande till geografiska förutsättningar. För att dessa tre inriktningar ska kunna utföras krävs det att polisen ibland tänker som en kriminell person.

Poliser har en stor förmåga att ofta tänka hur kriminella skulle tänka i vissa situationer, men ofta så är det fel.⁹⁰

Gårdare menar att polisen gör felbedömning av vad de misstänkta kriminella tänker. I de flesta fallen överskattar polisen de kriminellas förmåga att lägga upp avancerade planer, att de tänkt på allt som kan gå fel under ett brott. Framst syftar han på kriminellas reservplaner när de hamnar i oväntade situationer. Enligt Gårdare kan kriminella i samband med ett gripande fly utan ett klart mål eller blir kvar på platsen. Båda resulterar i att de snabbt kan gripas. Det, menar Gårdare, är ett vanligt misstag från polisen, att de ser den organiserade brottsligheten som smartare än vad den faktiskt är.⁹¹ Paloheimo menar att det är sunt förnuft som råder när man ska försöka tänka som en kriminell. Polisen försöker avgöra vad de själva skulle göra om de var kriminella. Efter ett brott undersöker polisen brottsplatsen och försöker tänka ut vilken väg de själva skulle använda för att fly från platsen och göra sig av med flyktbilen.⁹²

5.3.1 Polisens arbete med en brottsplats

Först och främst vill polisen spärra av brottsplatsen relativt omgående efter ett brott. Detta görs för att kunna söka efter spår från gärningsmän.⁹³ Enligt Gårdare inleds arbetet på en brottsplats med att definiera vad som tillhör bevismaterial. Bevisen på brottsplatsen riskerar att förstöras efter en längre tid. Gårdare anser att en bra och sällsynt brottsplats är när polisen kan:

Meddela gärningsmännen att de är gripna utan någon uppståndelse och sen hindra någon att gå in på brottsplatsen. Att kunna stanna

⁸⁹ Fredrik Gårdare 14/11-08

⁹⁰ Fredrik Gårdare 14/11-08

⁹¹ Fredrik Gårdare 14/11-08

⁹² Ville Paloheimo 12/11-08

⁹³ Ville Paloheimo 12/11-08

tiden så att teknikerna kan få jobba på platsen. De är de bästa på att säkra bevis.⁹⁴

På en brottsplats försöker polisen ta uppgifter från personer som varit närmast händelsens centrum. Det blir ett problem för polisen när det finns mycket folk på en brottsplats. Polisen måste spärra av området för att hindra människor på platsen att röra sig innanför avspärningarna. Människor kan påverka polisens arbete på en brottsplats genom att beträda den och förstöra bevis. Dessutom kan de försvåra polisens arbete när de står nära avspärningarna och försöker tala med poliser som arbetar.⁹⁵ Polisen känner till värdet av en välbevarad brottsplats och är medvetna om att det finns en tidsaspekt med i bilden. Enligt Paloheimo kan snö och regnfall inverka negativt på en brottsplats och förstöra blodspår. Därför är det viktigt att hinna dit i tid innan bevisen förstörs. Ibland kan vädret vara till polisens fördel. I vissa fall har polisen kunnat säkra bra blodspår och skoavtryck efter att gärningsmän trampat i snö.⁹⁶

På en brottsplats tänker polisen på möjliga flyktvägar för gärningsmännen. Enligt Paloheimo söker polisen inte i första hand av de stora vägförbindelserna som till exempel motorvägar. Bra flyktvägar uppfattar polisen som små smitvägar. Smitvägar är vägar med flera alternativ och bra flyktegenskaper. Från brottsplatsen undersöker polisen om det finns småvägar som leder gärningsmännen till en plats där ingen kan se dem. Enligt Paloheimo sker många grova rån på landsort och det är ingen tillfällighet. Det finns inte många poliser där och möjligheterna att komma undan på en av småvägarna är stora.⁹⁷

Landskapet där ute gör det enklare för dem att komma undan eftersom det finns så oändliga alternativ att fly på.⁹⁸

Enligt Gårdare underlättar det om flyktbilen kan hittas en kort tid efter brottet. Polisen får en bättre bild av läget när de känner till brottsplatsens placering i förhållande till platsen där flyktbilen upptäckts.⁹⁹ På brottsplatsen försöker polisen få en uppfattning om hur rånet gått till. De undersöker vilken tid och veckodag ett brott utförts på. Sedan går polisen tillbaka en vecka tidigare för att undersöka om det skett någon suspekt rörelse i området. De kriminella

⁹⁴ Fredrik Gårdare 14/11-08

⁹⁵ Ville Paloheimo 12/11-08

⁹⁶ Ville Paloheimo 12/11-08

⁹⁷ Ville Paloheimo 12/11-08

⁹⁸ Ville Paloheimo 12/11-08

⁹⁹ Fredrik Gårdare 14/11-08

kan ha undersökt brottsplatsen vid den tidpunkten. Enligt Paloheimo kan polisens försök att förstå kriminellas agerande leda till ett snabbare gripande.¹⁰⁰

I avsnittet har poliserna uttryckt sin oro över att en brottsplats kan bli förstörd. Det kan bero på andra aktörer eller på vädret. Det betydelsefulla är att de hinner fram till brottsplatsen i tid. Coupling är enligt Hägerstrand ett tidshinder, i likhet med det som poliserna nämner. Coupling innebär att det finns ett behov för aktören att befinna sig på en särskild plats en precis tidpunkt och vara där en bestämd tid för att kunna lösa en uppgift.¹⁰¹ Det är vad poliserna måste göra för att kunna säkra bevis på brottsplatsen.

5.3.2 Polisens arbete med att gripa misstänkta

Innan polisen griper en misstänkt gör de bedömningar för att minska riskerna för olycksfall hos de poliser som ska agera.¹⁰² Enligt Paloheimo måste polisen kartlägga geografiska förutsättningar på en plats där ett gripande ska ske, för att få en bättre uppfattning använder de sig av kartor. De kan också använda planritningar av lägenheter. Det använder polisen när gärningsmän befinner sig i en lägenhet när de ska gripas.¹⁰³ Ibland finns det inte tid till att planera. Polisen får endast veta plats och tid för att göra ett gripande. När de kommit fram till platsen börjar de anpassa agerandet efter geografiska förutsättningar. Enligt Gårdare tar polisen hänsyn till om det finns höga byggnader, mörker eller om det rör sig många människor på platsen inför ett gripande. Höghus kan underlätta för polisen när de ska bilda sig en uppfattning om platsen. Poliser placeras på taket som därefter ger kontinuerlig information genom radiokontakt. Informationen är platsens geografiska förutsättningar som ibland inte är synligt för poliserna på marken.¹⁰⁴ Polisen förlitar sig mycket på geografiska förutsättningar för att kunna spärra av gärningsmännens möjliga flyktvägar inför en anhållning.

Flyktvägar prioriteras högt. Blir det springa av här? Vilket håll springer man åt då?

Finns det dörrar som kan göra att poliser kan bli utelåsta? Man bollar

flyktvägar från en lägenhet som exempelvis att hoppa ut från balkongen.¹⁰⁵

Enligt Paloheimo är det inte rekommenderat att göra ett gripande i instängt utrymme. Det medför svårigheter för polisen att komma in och ger även mindre kontrollmöjligheter för att

¹⁰⁰ Ville Paloheimo 12/11-08

¹⁰¹ <http://www.ciss.org/classics/content/29> 18/11-08

¹⁰² Fredrik Gårdare 14/11-08

¹⁰³ Ville Paloheimo 12/11-08

¹⁰⁴ Fredrik Gårdare 14/11-08

¹⁰⁵ Fredrik Gårdare 14/11-08

kunna gripa en misstänkt på ett säkert sätt. Ett instängt utrymme gör det svårt för poliserna att veta hur det ser ut och avgöra riskerna med att genomföra gripandet. Det underlättar avsevärt att göra ett gripande utomhus och på gående fot. Polisen kan vara civilklädd och överrumpla den misstänkte som ska gripas. Enligt Paloheimo är det ett säkert sätt att gripa på eftersom den gripne inte hinner reagera genom att fly eller dra fram ett skjutvapen. Dessutom kan polisen under hela processen bedöma geografiska förutsättningar.¹⁰⁶ Att gripa en misstänkt som färdas i en bil ökar riskerna för poliserna. Det kan resultera i en biljakt och i så fall har polisen ett antal alternativ att välja mellan. Polisen kan placera ut en spikmatta, använda specialstyrkor eller agera med speciella vapen. Trots dessa alternativ ökar risken för att någon skadas i gripsituationen.¹⁰⁷

Ett bra gripande är, enligt Paloheimo, när polisen besöker gärningsmannens lägenhet tidigt på dygnet. Vid den tidpunkten på dagen antar polisen att den misstänkte inte är vaken eller alert. Morgontröttheten bidrar till att polisen kan överraska när den misstänkte ska öppna dörren. Enligt Paloheimo kan överraskningsmomentet även ske på den misstänktes arbetsplats. Där kan polisen be chefen att gå och hämta den anställda som ska gripas. Det är något som en misstänkt inte förväntar sig och gripandet sker odramatiskt.¹⁰⁸

En annan aspekt är människor som befinner sig där en misstänkt ska gripas. Enligt Gårdare finns det fall där andra människor missuppfattat ett gripande. Det kan leda till att de försöker hjälpa den gripne som de uppfattar blir orättvist behandlad av polisen.¹⁰⁹ I vissa områden är folk redan hatiska mot polisen och kan reagera när de ska göra ett gripande.¹¹⁰ För att kunna gripa personer för brott kan det krävas att polisen arbetar med ett spaningsarbete. Polisen måste observera och samla bevis under en längre tid, för att slutligen kunna gripa en kriminell.

I detta avsnitt har poliserna berättat hur de ständigt måste analysera geografiska förutsättningar i rummet där de ska vara. Det kan handla om en särskild plats där poliserna inte varit på förut och måste anpassa sig efter. Aktören använder sig av egen erfarenhet och ny information om geografiska förutsättningar för att få en platsbyggnad. Båda används för att

¹⁰⁶ Ville Paloheimo 12/11-08

¹⁰⁷ Fredrik Gårdare 14/11-08

¹⁰⁸ Ville Paloheimo 12/11-08

¹⁰⁹ Fredrik Gårdare 14/11-08

¹¹⁰ Ville Paloheimo 12/11-08

avgöra aktörens agerande i ett rum.¹¹¹ Det förklarar polisens agerande när de vill försäkra sig om deras egna, de misstänkta och allmänhetens välbefinnande.

5.3.3 Polisens spaningsarbete

Ett spaningsarbete innebär att en aktör ska kunna smälta in i en omgivning. För att kunna dölja sin närvaro måste polisspanaren ta hänsyn till geografiska förutsättningar.¹¹²

Det är avgörande hur man agerar själv som spanare. Spanare
ska ju vara hemliga och då får man inte bli röjd.¹¹³

Spaningsarbete är ett självständigt arbete. En polisspanare följer upp egna tipslämnare och agerar med den informationen. Agerandet resulterar i vilket område polisspaning ska utföras.¹¹⁴ Enligt Gårdare är den organiserade brottsligheten en föränderlig miljö. Av den anledningen måste polisspanare befinna sig ute i föränderliga geografiska förutsättningar. En polisspanare måste vara beredd på att byta tåg, färdas med buss och samtidigt aldrig förlora uppfattningen om var han befinner sig. I vissa fall kan polisspanare klättra upp på en byggnad för att få en översikt över en plats. Väl på byggnaden måste polisspanaren kunna bedöma om denne kan klättra ner i tid för att följa efter en kriminell i sin bil.¹¹⁵

När polisspanare ska smälta in i segregerade områden uppstår ett problem. Det blir svårt för poliser som ser ut som medelålders svenskar att spana i områden där majoriteten är av annan etnisk bakgrund än den svenska, de blir snabbt igenkända. Enligt Paloheimo bor det inte många medelålders svenska män i segregerade områden och de få som gör det misstänks redan för att vara myndighetspersoner. Därför måste polisspanaren vara noga med att bedöma geografiska förutsättningar, för att kunna smälta in.¹¹⁶

Gårdare anser att erfarenhet är viktigt för en polis under ett spaningsarbete. Det är misstag och framgångar som avgör hur en polisspanare kommer att agera i fortsättningen. Med hjälp av erfarenhet kan en polisspanare tänka tydligare och våga ta mer risker när de rör sig i en omgivning. Erfarenhet underlättar eftersom en polisspanare kan jämföra med tidigare geografiska förutsättningar. Det resulterar i att polisspanaren kan förbättra sin förmåga att

¹¹¹ Holloway & Hubbard 2001 s 48-49

¹¹² Fredrik Gårdare 14/11-08

¹¹³ Ville Paloheimo 12/11-08

¹¹⁴ Ville Paloheimo 12/11-08

¹¹⁵ Fredrik Gårdare 14/11-08

¹¹⁶ Ville Paloheimo 12/11-08

vara föränderlig.¹¹⁷ Det kan ske genom att använda förklädnad i spaningsarbetet. Paloheimo menar att förklädnad används eftersom kriminella är uppmärksamma och försiktiga, det är svårt att komma dem nära.¹¹⁸ En förklädnad är en medveten tankeprocess hos polisspanaren.

Vi försöker anpassa oss så gott det går till de situationer som vi möter.
Vi har inget koncept som vi kör kontinuerligt utan är vi i en förortsmiljö
med stor invandrabakgrund då måste vi tänka efter hur vi ska göra här?
Ska vi ut på landet eller Stockholms city? Ska vi ut på krogen?¹¹⁹

Ett spaningsarbete på krogen medför att polisen klär sig som vanliga gäster och festar.¹²⁰ Det en polisspanare väljer att göra i en omgivning är självständigt. Enligt Gårdare är en polisspanare tvungen att analysera sin omgivning och sedan behandla den i en tankeprocess. Det är viktigt att kunna förhålla sig till vad som verkar vara ett negativt respektive positivt drag att göra i ett spaningsområde. Allt sker minutiöst och är en bedömningsfråga för polisspanaren, hur denne ska bedöma, placera och förflytta sig i ett rum. Det är kopplat till vilka geografiska förutsättningar som polisspanare möter.¹²¹

För att kunna smälta in krävs det att en polisspanare tänker som en kriminell. Enligt Paloheimo förhåller sig polisspanaren till vad en kriminell skulle uppfatta som ett utmärkande drag för en polis i sin omgivning. Det kan vara att stå helt synligt på en byggnad och observera. Det kan också vara att befinna sig på en plats i området som ingen besöker och dra till sig uppmärksamhet. En polisspanare försöker att undvika ett sådant beteende. Enligt Paloheimo resonerar kriminella och polisen på samma sätt. De kriminella försöker att resonera sig in på polisens tankebanor och det omvända. För att nå framgång är det enligt Paloheimo nödvändigt att sätta sig in i hur kriminella uppfattar geografiska förutsättningar som finns på platsen.¹²²

En polisspanare måste kunna anpassa sig efter geografiska förutsättningar som finns på en plats. Anpassningen är nödvändig om polisspanaren ska kunna observera kriminella. Begreppet relationsrummet tar upp den enskilde aktörens betydelsefulla roll. En aktör nyttjar

¹¹⁷ Fredrik Gårdare 14/11-08

¹¹⁸ Ville Paloheimo 12/11-08

¹¹⁹ Fredrik Gårdare 14/11-08

¹²⁰ Fredrik Gårdare 14/11-08

¹²¹ Fredrik Gårdare 14/11-08

¹²² Ville Paloheimo 12/11-08

rummet på ett specifikt sätt i rummet för att uppfylla sina ändamål.¹²³ På liknande sätt tar polisspanaren hänsyn till geografiska förutsättningar, för att kunna fortsätta spanarbetet utan att bli upptäckt.

5.4 Betydelsen av geografiska förutsättningar för kriminella och polisen

5.4.1 Kriminellas respekt för geografiska förutsättningar

För de kriminella är geografiska förutsättningar betydelsefulla i alla skeden av deras arbete gällande planering, utförande och flyktvägar. Leif ansåg att vädret kunde ha stor betydelse när han skulle göra inbrott. Det bästa för honom var när det regnade, då var grannarna mindre observanta.¹²⁴ Även Okan anser att det är lämpligt att utföra ett brott när det är kallt, regn eller storm eftersom det är färre människor i rörelse då.¹²⁵ För Kristian var vädret viktigt, eftersom det kunde avgöra om ett rån skulle kunna utföras eller inte. Det var något som inte gick att styra, han fick göra ett beslut på brottsplatsen.¹²⁶

Enligt Okan avgjorde geografiska förutsättningar om ett brott kunde utföras på en specifik plats. Med hjälp av geografiska förutsättningar kunde han bedöma risken för att åka fast och besluta sig om det var värt att begå brott på den platsen.¹²⁷

Det har en stor betydelse i hur man kan fly från en plats på bästa sätt. Att ingen ser dig. Att det är små risker att du åker fast. Att det är mörkt och att det inte bor och rör sig många människor i området. Allt det är viktigt.¹²⁸

För Kristian som begick bankrån var geografiska förutsättningar betydelsefulla. Han intresserade sig för att planera och tog hänsyn till geografiska förutsättningar innan ett brott.¹²⁹ För att få en uppfattning om geografiska förutsättningar räckte det inte med att bli informerad om dem. Arsen menar att han alltid är tvungen att åka till en möjlig brottsplats i förväg. Det är det enda sättet för honom att avgöra hur han ska gå tillväga med ett brott.¹³⁰ Leif berättade att geografiska förutsättningar gjorde det möjligt för honom att begå inbrott under en längre tid i

¹²³ Holt-Jensen 1999 s 146-147

¹²⁴ Leif Eriksson 57 år 4/11-08

¹²⁵ Okan 25 år 11/11-08

¹²⁶ Kristian 30 år 11/11-08

¹²⁷ Okan 25 år 11/11-08

¹²⁸ Okan 25 år 11/11-08

¹²⁹ Kristian 30 år 11/11-08

¹³⁰ Arsen 27 år 17/11-08

samma område. På grund av att bostadsbyggnader har loftgångar kunde Leif på ett tryggt avstånd observera vilka tidpunkter folk lämnade sina lägenheter. Enligt Leif hade det varit betydligt svårare om det inte funnits loftgångar. I andra fall skulle han behöva komma närmare för att undersöka lägenheterna och det kunde väcka misstankar hos folk.¹³¹

Enligt Kristian var kunskapen om geografiska förutsättningar, på en möjlig brottsplats, mycket värdefull. Det kunde avgöra tillvägagångssättet för brottet. Geografiska förutsättningar avgjorde om Kristian skulle köra en bil genom ett fönster eller ta sig in i en byggnad via taket.¹³² Enligt Kristian kan olika platsers geografiska förutsättningar skiljas beroende på antalet poliser och civila människor, exempelvis i en storstad. Det finns mer trafik, mer kameror i tätortens centrum som man passerar, trots att han utfört brott någon annanstans.¹³³ Geografiska förutsättningar har en betydelse i kriminellas planer på att kunna fly från en brottsplats. Enligt Okan är det en stor skillnad att begå brott i storstadsmiljö eller att göra det på en mindre ort.

Om ett brott ska ske i en storstadsmiljö då är det bättre att man väljer ett fordon
som moped eller cykel. Annars kan man hamna i en bilkö.¹³⁴

Geografiska förutsättningar kan påverka hur kriminella väljer att röra sig i rummet. För Kristian var flyktvägar viktiga. Det var viktigt att avgöra om han, efter ett rån, skulle åka tillbaka till Stockholm eller stanna på orten.¹³⁵ Geografiska förutsättningar avgjorde Leifs flykt om något skulle gå fel. Han utförde aldrig inbrott i en firmalokal om han inte kunde hoppa ut genom ett fönster. I de fall när han gjorde inbrott i etagevåningar hade han redan klara flyktvägar uppåt, på taket.¹³⁶ Arsen ville inte vara utan alternativ för att kunna fly efter ett brott. Han menar att det är otänkbart att parkera sin bil på en enkelriktad gata innan ett rån.¹³⁷ I andra fall är det viktigt att inte parkera sin bil nära den plats där brottet ska utföras. Enligt Okan ska ingen kunna se när han går från en brottsplats till sin bil. Bilen måste vara gömd och får inte bli sedd av människor som bor i området där brottet ska ske. Därför måste det finnas geografiska förutsättningar för det på brottsplatsen.¹³⁸

¹³¹ Leif Eriksson 57 år 4/11-08

¹³² Kristian 30 år 11/11-08

¹³³ Kristian 30 år 11/11-08

¹³⁴ Kristian 30 år 11/11-08

¹³⁵ Kristian 30 år 11/11-08

¹³⁶ Leif Eriksson 57 år 4/11-08

¹³⁷ Arsen 27 år 17/11-08

¹³⁸ Okan 25 år 11/11-08

Ibland kan närvaron av poliser vara en avgörande faktor för hur man väljer en brottsplats. Enligt Kristian var det bäst att vara långt från den närmaste polisstationen. En polisstation innebär att polisen snabbt kan komma till brottsplatsen.¹³⁹ Å andra sidan menar Leif att det var bättre för honom med en polisstation i området när han skulle göra inbrott. Människor tycktes vara mindre vaksamma och förvara fler värdefulla föremål hemma. Lägenheterna i området hade enklare lås på dörrarna och det tog mindre tid att få upp dem. Ingen i byggnaderna misstänkte att någon skulle göra inbrott där, med tanke på polisstationerna.¹⁴⁰

De kriminella berättar hur geografiska förutsättningar är betydelsefulla för att lära känna en plats. Det kan handla om stadsdelar, flyktvägar, människor eller väder. Det som förenar dessa är att de gett en specifik plats i rummet ett värde. Ett värde för en plats kommer ur en aktörs relation till andra platser. Geografiska förutsättningar påverkar hur en aktör uppfattar en plats.¹⁴¹ De kriminella har visat hur de uppfattar geografiska förutsättningar på en brottsplats på olika sätt. Där vissa kriminella ser hinder, ser andra möjligheter.

5.4.2 Geografiska förutsättnings betydelse för polisens arbete

Geografiska förutsättningar berör polisens arbete på brottsplatser, gripsituationer och spaningsarbeten. Paloheimo anser att geografiska förutsättningar har betydelse för att säkra bevis på brottsplatsen. Väder och människor kan underlätta och försvåra arbetet på en brottsplats. Vädret kan hjälpa polisen att säkra blodspår och skoavtryck. Samtidigt kan regn skölja bort eventuella bevismaterial. Människor på brottsplatsen kan, enligt Paloheimo, underlätta polisens arbete med vittnesmål om brott. De kan också försvåra när de kliver in på en brottsplats och förstör bevismaterial.¹⁴²

Enligt Gårdare har det en effekt på ett gripande vilken tid på dygnet det sker. Om det skulle vara mörkt och mycket folk i rörelse blir det enklare för polisen att infiltrera en plats. Polisen kan i det fallet komma väldigt nära en gärningsman på gatan. Det blir viktigt för att en gärningsman inte ska hinna dra fram ett skjutvapen. När det är ljus ute blir polisens agerande mer synligt.¹⁴³ Människor kan försvåra ett gripande. Människors antal på en plats är avgörande om ett gripande kan genomföras. Om de befinner sig i närheten riskerar de att bli

¹³⁹ Kristian 30 år 11/11-08

¹⁴⁰ Leif Eriksson 57 år 4/11-08

¹⁴¹ Holt-Jensen 1999 s 121

¹⁴² Ville Paloheimo 12/11-08

¹⁴³ Fredrik Gårdare 14/11-08

skadade.¹⁴⁴ Alla parterers välmående är något som polisen måste ta hänsyn till. Därför har geografiska förutsättningar en betydelse för polisens sätt att arbeta. Geografiska förutsättningar måste först bedömas för att minimera riskerna att polispersonal skadas när de ska arbeta.¹⁴⁵ Om polisen inte tog hänsyn till geografiska förutsättningar skulle risknivån öka. Det skulle innebära en fara för samtliga som vistas på platsen där polisen ska arbeta.¹⁴⁶ Om geografiska förutsättningar på en plats bedöms som olämpliga av polisen kan en aktion komma att avbrytas. Det sker när polisen anser att risken för att någon av de inblandade parter eller allmänheten kan komma till skada.¹⁴⁷ Det leder till att polisen måste ta hänsyn till ett antal företeelser.

Att kunna gripa på ett sätt som innebär liten fara för poliserna, omgivningen och gärningsmännen själv. Då är det viktigt att bilda sig en uppfattning om lägenheten som de är i eller terrängen där de befinner sig för att kunna göra det på ett säkert sätt.¹⁴⁸

Enligt Gårdare har geografiska förutsättningar betydelse för polisens sätt att genomföra ett spaningsarbete. Generellt sätt innebär spaningsarbete att en individ ständigt analyserar geografiska förutsättningar. En polisspanare måste sedan själv kunna anpassa sitt agerande till geografiska förutsättningar.¹⁴⁹

I polisens arbete är det människor som prioriteras. Geografiska förutsättningar studeras noga för att ingen ska komma till skada. Med spatial crowding kan en aktör känna sig inträngd och inte kunna fullfölja sina målmedvetna rörelser på en plats.¹⁵⁰ Det beskriver polisens arbete när de tvingas avbryta aktioner när det finns risk att aktörer kan komma till skada. Polisen kan innan en aktion uppleva människors närvaro som en typ av trängsel på en plats och ta beslutet att avbryta.

¹⁴⁴ Fredrik Gårdare 14/11-08

¹⁴⁵ Fredrik Gårdare 14/11-08

¹⁴⁶ Ville Paloheimo 12/11-08

¹⁴⁷ Fredrik Gårdare 14/11-08

¹⁴⁸ Ville Paloheimo 12/11-08

¹⁴⁹ Fredrik Gårdare 14/11-08

¹⁵⁰ Tuan 1977 s 60

6 Analys

6.1 Inledning

I arbetet har jag försökt redogöra för relationen mellan aktören och rummet. Jag har använt teoretiska begrepp för att ta reda på hur kriminella och polisen använder geografiska förutsättningar i sina arbeten. Analysavsnittet kommer att presenteras i två delar. Första delen behandlar det objektiva sättet att se ett rum. Jag kommer att analysera det objektiva innehållet i ett rum som kriminella och polisens uppmärksammar. Andra delen behandlar det subjektiva, nämligen kriminella och polisens sätt att uppleva olika geografiska förutsättningar.

6.2 Analys av det objektiva i rummet

De kriminella personerna och polisen har nämnt hur de undersökt geografiska förutsättningar i rummet för att kunna planera. Det som har uppmärksammats är hur byggnader är placerade, möjliga flyktvägar och tid på dygnet. Det är viktigt att kartlägga innehållet i rummet innan aktören tar ställning. Begreppet relationsrummet handlar om aktörens och de fysiska objektens samspel i rummet. Först bekantar sig aktören med objekten för att sedan anpassa sitt sätt att färdas i rummet.¹⁵¹ De kriminella och polisen undersöker bilvägar i rummet för att kunna avgöra vad som kan betraktas som en flyktväg. Andra människor i rummet kartläggs för att utmärka ett mönster. Människor kan tyckas förflytta sig slumpmässigt på en plats, men för de kriminella förflyttar de sig i ett mönster. De vet att människor har dagliga rutiner och undersöker deras förflyttning ett antal dagar innan brottet. Polisen kartlägger människor i rummet för att minimera risken att någon av dem skadas när polisen ska gripa en misstänkt. Det är två olika sätt att resonera på för samma geografiska förutsättning.

Att undersöka en brottsplats tar olika lång tid. Enligt Tuan tar det en viss tid innan aktören kan få en platskänsla.¹⁵² De kriminella har påpekat att det tar olika lång tid att undersöka en brottsplats, varje brott skiljer sig åt. Polisen har likadan inställning när de ska gripa en misstänkt. Ingen gripsituation är densamma. Därför måste de avsätta tid till att undersöka geografiska förutsättningar på de platser där de ska gripa en misstänkt.

Geografiska förutsättningar skiljer sig markant mellan en mindre ort och stadsmiljö. De kan skiljas åt i antalet byggnader, vägar och människor. Trots det utför de kriminella brott i båda miljöerna. På mindre orter finns det bra flyktvägar och få poliser. I en stadsmiljö är kriminella

¹⁵¹ Holt-Jensen 1999 s 146-147

¹⁵² Tuan 1977 s 179

medvetna om att det är mycket folk i rörelse och använder folksamlingen för att kunna försvinna efter ett brott. Polisen använder folksamlingen på ett likartat sätt. De försöker dölja sin närvaro för att kunna komma nära den som ska gripas. Både polisen och kriminella uppvisar ett likartat agerande fast med skilda avsikter. Deras agerande i rummet förvandlar de andra aktörerna till objekt, eftersom de är omedvetna om kriminella och polisens sätt att nyttja rummet.

Tid är något som kriminella och polisen anpassar sig efter. Geografiska förutsättningar förändras efter en särskild tidpunkt. Med begreppet Coupling vill Hägerstrand visa ett tidshinder, att en aktör måste befinna sig på en plats en bestämd tid, för att utföra en särskild uppgift.¹⁵³ En kriminell förklarade att geografiska förutsättningar för ett bankrån var bäst innan banken öppnades. Efter öppnandet är det inte längre möjligt att utföra rånet. Polisen kan komma att avbryta ett gripande om de inte griper en misstänkt en bestämd tidpunkt. Förutsättningarna förändras med tid och de nya förutsättningarna har inte hunnit bli kartlagda. Både kriminella och polisen är medvetna om att tid och geografiska förutsättningar i rummet förändras beroende på vilken tidpunkt på dygnet det är. De har båda visat att de resonerar på ett likartat sätt, men med klart skilda avsikter i rummet. Samspelet mellan aktör, rum, plats och tid gäller för både kriminella och polisen.

6.3 Analys av det subjektiva i rummet

Upplevelsen av geografiska förutsättningar i rummet sker subjektivt. I det objektiva är byggnader placerade på ett särskilt sätt oavsett om aktören är där och upplever dem eller inte. I det subjektiva upplevs byggnaderna av aktören som sedan väljer att nyttja rummet. De kriminella har nämnt likartade geografiska förutsättningar, men upplevt de på olika sätt. Folksamlingar, byggnader och tid på dygnet för brott har beskrivits med olika argumentation. När en kriminell vill fly in i ett skogsområde efter ett brott, söker sig en annan till folksamlingar för att kunna försvinna. Det är den andra aspekten av begreppet relationsrummet. Nämligen hur aktören upplever rummet subjektivt för att sedan välja förflyttning. Förflyttningen som aktören gör är kopplad till dennes avsikt i rummet.¹⁵⁴

Poliserna som intervjuades tycktes ha likartade uppfattningar om vilka geografiska förutsättningar som föredrogs. Det kan ha sin grund i att polisen måste följa riktlinjer i sitt

¹⁵³ http://www.ciss.org/classics/content/29_18/11-08 John Corbett skriver om Thorsten Hägerstrands: Time geography

¹⁵⁴ Holt-Jensen 1999 s 146-147

agerande. De får inte riskera att någon aktör skadas när de agerar. Trots det går det inte att förbise polisernas individuella kapital av erfarenheter. Det kan skilja dem åt i hur de upplever geografiska förutsättningar. Till skillnad från polisen agerar kriminella enskilt och följer endast den egoistiska riktlinjen att inte gripas. Samma geografiska förutsättningar kan få kriminella att subjektivt uppleva olika möjligheter för att kunna utföra ett brott. Med hjälp av den egna erfarenheten kan de avgöra hur de ska tolka geografiska förutsättningar som de möter. Tidigare brott har lärt dem att känna igen gynnsamma och ogynnsamma geografiska förutsättningar för deras typ av brott. Både kriminella och polisernas agerande kan kopplas till deras platskänsla. Båda sidor söker att undersöka geografiska förutsättningar för att kunna uppleva dem tillsammans med erfarenheter av tidigare förutsättningar.¹⁵⁵

När kriminella och polisen försöker lära känna ett rum avgörs det subjektivt när de fått en platskänsla. En plats är något som aktören upplever som betydelsefullt i rummet.¹⁵⁶ På samma sätt som någons hem kan vara en plats, kan också en kriminell känna koppling till en brottsplats. Brottsplatsen är en betydelsefull plats för kriminella eftersom geografiska förutsättningarna där är gynnsamma för deras avsikter. De kriminella kan känna till flera mindre orter, men väljer endast en bank på en ort som de sedan rånar. Likaså finns det flera bostadshus, men de med loftgångar valdes, för att göra inbrott i. De kriminella har visat att de subjektivt måste uppleva en brottsplats, för att kunna bedöma risken för att åka fast. Samtidigt är brottsplatsen betydelsefull för polisen, eftersom bevismaterial kan finnas där. Även polisen gör en bedömning av de subjektiva upplevelserna. Polisen kan avvakta med att ingripa tills en misstänkt befinner sig på en plats som är gynnsam för dem. De har i förväg gjort en bedömning, för att platsen ska ha gynnsamma geografiska förutsättningar för deras agerande.

Hägerstrand har med sin framställning av tidsgeografi visat att sättet en aktör väljer att agera på gör avtryck i rum och tid. Aktören kan möta hinder och möjligheter som tiden och rummet skapat.¹⁵⁷ Kriminellas erfarenhet avgör vilken tid på dygnet som föredras när de ska utföra brott. De kan uppleva en större eller mindre risk beroende på vilken tid på dygnet det är. Det behöver nödvändigtvis inte innebära att ett brott inte genomförs, utan snarare att risknivån ändras med tiden. Poliserna resonerar på ett likartat sätt innan de agerar. De bedömer riskerna med att gripa en misstänkt beroende på vilken tid på dygnet det är. Det är en subjektiv bedömning som avgör hur poliserna kommer att agera.

¹⁵⁵ Holloway & Hubbard 2001 s 48-49

¹⁵⁶ Holloway & Hubbard 2001 s 7

¹⁵⁷ Thomas Lundén *On the boundary* 2004 s 25-26

Enligt Rutinaktivitetsteorin måste det finnas en motiverad gärningsman, attraktivt byte och avsaknaden av kapabla väktare för att ett brott ska ske.¹⁵⁸ Efter att ha redovisat kriminellas uppfattning av geografiska förutsättningar anser jag att rutinaktivitetsteorin måste användas tillsammans med rum och tid studier. Teorins kriterier stämmer överens med det som kriminella uppgivit. Trots det anser jag att mycket av kriminellas sätt att resonera på saknas i teorin. Tillsammans med kriminellas subjektiva upplevelse av geografiska förutsättningar blir det mer tydligt hur de väljer en brottsplats.

I uppsatsen har kriminella och poliserna framfört att det finns ett behov av att tänka i varandras banor. Kriminella försöker tänka som polisen för att förhindra att de gripas. De försöker göra få avtryck i rum och tid som möjligt, för att inte gripas. Polisen försöker att tänka som kriminella när de vill gripa dem. Först måste polisen analysera kriminellas avtryck i rum och tid för att kunna spåra upp dem. Oavsett vilka avsikter respektive sida av lagen har agerar de medvetet i rummet. De gör det genom att subjektivt uppleva det objektiva som tid och rum innehåller.

7 Slutsatser och diskussion

7.1 Slutsatser

De begrepp som jag använt i uppsatsen har klarlagt förhållanden mellan det objektiva och subjektiva i rummet. Jag anser att de kriminella personerna har visat att de är väldigt medvetna när de ska utföra brott. De har visat på vilket sätt de tar hänsyn till geografiska förutsättningar på en brottsplats. Hur de planerar, resonerar och i samband med tidigare erfarenheter avgör hur ett brott ska gå till. Jag anser att de kriminella i ett tidigt skede kan avgöra om en brottsplats är ett lämpligt ställe att utföra ett brott på. Subjektivt kan kriminella avgöra vad som betraktas vara gynnsamma respektive ogynnsamma geografiska förutsättningar för deras brott. För de kriminella har det handlat om nödvändiga moment som måste ske för att ett brott ska lyckas. Exempelvis att först undersöka objekt eller studera människors beteendemönster på en utvald brottsplats. Sedan är det viktigt att förstå att tid bidrar till känsla för brottsplatsen. De kriminella bedömer när och hur länge de gynnsamma geografiska förutsättningarna på brottsplatsen kommer att finnas. Tid är en del i beslutet om ett brott ska kunna begås.

¹⁵⁸ http://www.bra.se/extra/news/?module_instance=7&id=272 18/11-08

Poliserna i uppsatsen har konkret skildrat hur de arbetar med en brottsplats, gripande och spaningsarbete i förhållande till geografiska förutsättningar. Min slutsats är att polisen tar hänsyn till geografiska förutsättningar utifrån möjligheterna att säkra bevisning och kunna gripa misstänkta utan att poliser, kriminella eller allmänheten skadas. Detta skiljer sig från kriminella som gör sin bedömning av geografiska förutsättningar utifrån den individuella risken att gripas. Det ligger ett krav på polisen att vara väl informerade om geografiska förutsättningar inför varje aktion. Det finns inget utrymme för vågspel som kan leda till att någon skadas. Polisens sätt att ta hänsyn till geografiska förutsättningar förekommer oftare och är utförligare i deras verksamhet än vad det är i den kriminella.

Jag kan också dra slutsatsen att kriminella och polisen resonerar på ett likartat sätt om geografiska förutsättningar. Båda tar hänsyn till liknande objekt som byggnader, skogsområden, stadsmiljöer och hur människor förflyttar sig. Sedan skiljer de sig i vad de betraktar som gynnsamma respektive ogynnsamma geografiska förutsättningar. Jag bedömer att båda sidor gör försök att tänka som en polis respektive kriminell, för att kunna agera och uppfylla sina ändamål i rummet.

7.2 Diskussion

Min uppsats har visat hur användbar geografin kan vara på områden som brott och hur väl den kan tillämpas ner på aktörsnivå. Genom att använda geografins inriktning för aktörens relation till rummet har jag kunnat uppmärksamma kriminella och polisens agerande. I vanliga fall uppmärksammas aktörerna inom kriminologiska kretsar. Jag har möjliggjort ett sätt att tillämpa geografiämnet, för att innefatta dessa aktörer. De geografiska begreppen i uppsatsen har påvisat att medvetna aktörer nyttjar rummet för att uppnå sina ändamål. Varje grupp av aktörer i samhället har egna kriterier på gynnsamma respektive ogynnsamma geografiska förutsättningar. Sådan forskning kan ge förståelse för flera grupper av användning av geografiska förutsättningar och deras sätt att nyttja rummet. Verkligheten är att dessa grupper av aktörer är bundna till rum och tid studier, eftersom de navigerar i relation till rummet och är beroende av tid i sin verksamhet. Aktörerna kan inte få en uppfattning om nyttjandet av rummet utan att först ta hänsyn till geografiska förutsättningar. Jag anser att uppsatsen lyft fram detta genom att anpassa geografi på kriminella och polisen. Det visar att det endast krävs innovativt tänkande för att utveckla geografiämnet. Grunden för geografi är människan, rummet och tiden. Sedan är det upp till geografen själv att tolka relationen dem emellan.

Källförteckning

Tryckta källor

- Agnew, John mfl** 1997 *Human geography*. Blackwell publishers ltd. Massachusetts.
- Ceccato, Vânia** 2008 *Crime and space: Patterns of offences and offenders paths to crime portrayed by geographical information systems (GIS)*, In: *Kartan och verkligheten; The swedish society for anthropology and geography – Ymer*, Thomas Lundén (red), 191-208
- Corbett, John** 2008 *Thomas Hägerstrands: Time geography*.
<http://www.csiss.org/classics/content/29>¹⁵⁹
- Eck E, John** 2001 *Crime places in crime theory* Crime control institute.
http://www.popcenter.org/library/CrimePrevention/Volume_04/Crime_Places_in_Crime_Theory.pdf
- Flowerdew, Robin & David, Martin** 2005 *Methods in human geography*. Andra utgåvan. Harlow, England. New York, Prentice hall.
- Holloway, Lewis & Hubbard, Phil** 2001 *People and Place*. Henry King ltd. Dorchester Dorset.
- Holt-Jensen, Arild** 1999 *Geography- History and concepts*. Tredje utgåvan. Sage publications. London.
- Kvale, Steinar** 1997 *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur Lund.
- Lundén, Thomas** 1999 *Om staden* Studentlitteratur Lund.
- Lundén, Thomas** 2004 *On the boundary* Södertörns högskola Huddinge.
- Müller, Birte** 2006 *Analys av geografisk platskänsla vid olika brott*. Södertörns högskola Huddinge. <http://sh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:15194>
- Yi-Fu Tuan** 1977 *Space and Place* University of Minnesota Minneapolis.

Tidningskällor på internet

Aftonbladet

Artikel *Väpnat rån mot värdetransport i Kärrtorp* Publicerad 2008-10-14 Emma Gårdsäter
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article3533039.ab> 14/11-08

¹⁵⁹ **Center for spatially integrated social science (CSISS)** är en organisation som är grundad av National Science foundation. Organisationen lyfter fram betydelsen av rum och plats inom den sociala vetenskapen. Den bidrar med verktyg och resurser för forskare för att förbättra den rumsliga analytiska undersökningen. Där klarlägger John Corbett Thorsten Hägerstrands: Time geography.

Artikel *Värdebil sprängdes söder om Stockholm* Publicerad 2007-07-27 Johanna Mélen

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article557632.ab> 14/11-08

Artikel *Rånarna sköt vilt* Publicerad 2007-08-03 Olof Jönsson

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article561151.ab> 14/11-08

Dagens Nyheter

Artikel *Spektakulära rån* publicerad 2008-01-22 TT

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=735314> 19/11-08

Artikel *Växlingskontor i Helsingborg rånat* Publicerat 2008-07-29 DN & TT

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=809540> 19/11-08

Internetkällor

Brottsförebyggande rådet

http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=307&module_instance=21 15/11-08

http://www.bra.se/extra/news/?module_instance=7&id=272 18/11-08

<http://www.ne.se> Nationalencyklopedin

Intervjuer

Kriminella

Arsen 27 år intervjuades 17 november, 2008

Kristian 30 år intervjuades 11 november, 2008

Leif Eriksson 57 år intervjuades 4 november, 2008

Okan 25 år intervjuades 11 november, 2008

Poliserna

Kriminalkommissarie på Södertörns polisdistrikt **Fredrik Gårdare** intervjuades 14 november, 2008

Ville Paloheimo, gruppchef för rån sektionen på Södertörns polisdistrikt intervjuades 12 november, 2008